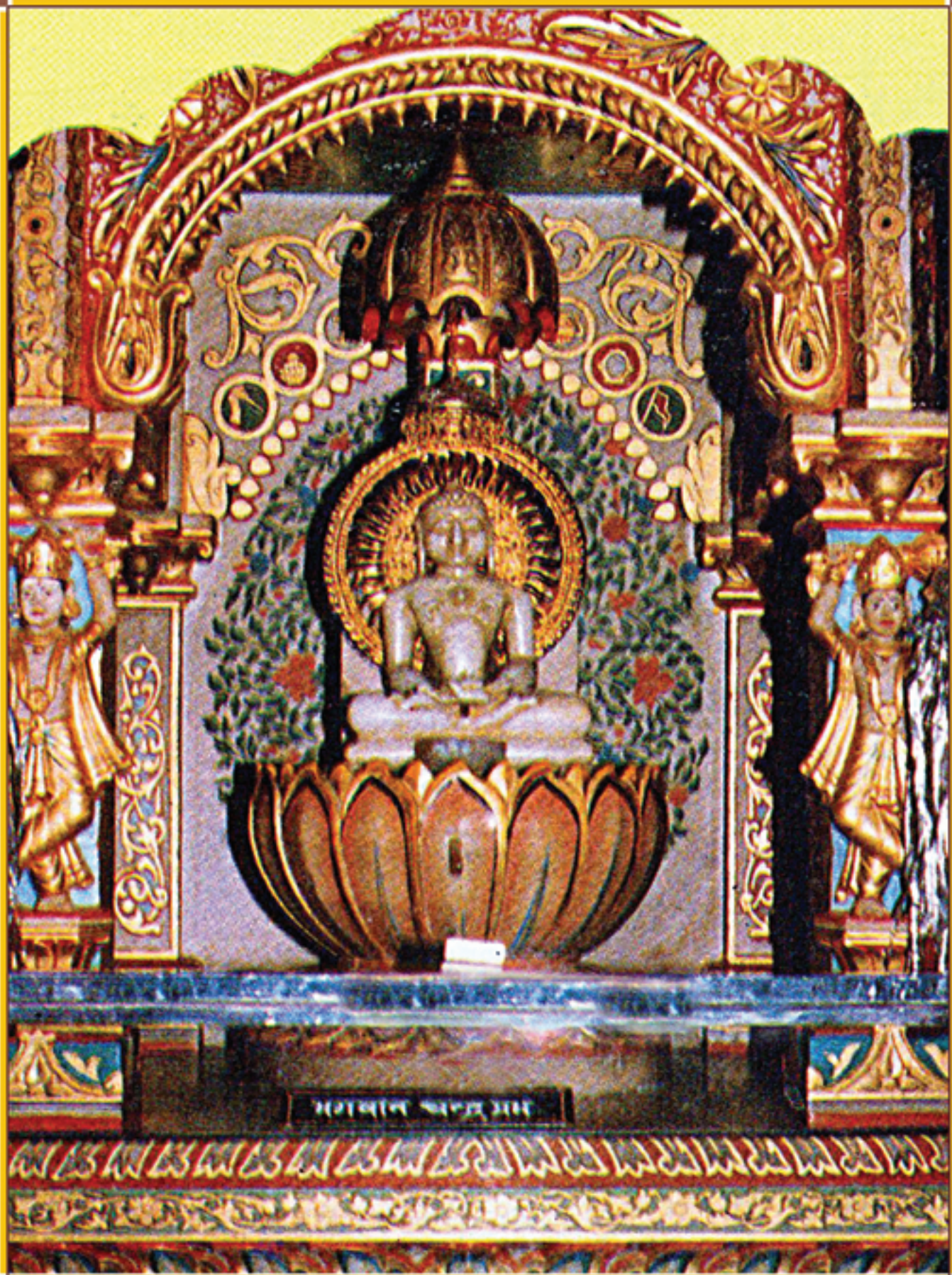

श्री दिगंबर जैन अतिशय क्षेत्र, देहरा-तिजारा - राजस्थान

भगवान श्री यन्त्र प्रभुनी अति यमत्कारी प्रतिमा, देहरा-तिजारा - राजस्थान

તિજારા

- આવાગમન : રેલ્વે સ્ટેશન : અલવર - ૫૫ કિ.મી.
બસ સ્ટેશન : તિજારા
- પહોંચવાનો સરળ માર્ગ ... : અલવર-ભિવાડી-દિલ્હી સડક રસ્તે
- નજીકનું મુખ્ય શહેર : અલવર - ૫૫ કિ.મી.
- નજીકના તીર્થક્ષેત્રો : શ્રી મહાવીરજી - ૨૦૦ કિ.મી., કાસન - ૬૦ કિ.મી.,
બડાગાંવ - ૧૨૫ કિ.મી., અહિચ્છેત્ર - ૩૨૦ કિ.મી.,
હસ્તિનાપુર - ૨૨૦ કિ.મી., પદમપુરા - ૨૩૫ કિ.મી.

હસ્તિનાપુરથી તિજારા ૨૨૦ કિ.મી. અને શ્રી મહાવીરજીથી તિજારા વાયા-અલવર ૨૦૦ કિ.મી. છે. તિજારાથી પદમપુરા ૨૩૫ કિ.મી. છે અને તિજારાથી રામનગર-અહિચ્છેત્ર ૩૨૦ કિ.મી. છે. શ્રી દિગંબર જૈન અતિશયક્ષેત્ર દેહરા-તિજારાનું માહાત્મ્ય અવર્ણનીય છે. અહીં શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુની પ્રતિમા ભૂગર્ભમાંથી પ્રાપ્ત થઈ તેનું મહત્વ છે. દેહરા શબ્દનો અર્થ દેવાલય થાય છે કે જ્યાં જૈન ધર્માનુયાયીઓ મૂર્તિની પૂજા કરે છે. અહીંની જનશ્રુતીઓ, ખોદકામમાં પ્રાપ્ત મૂર્તિઓ તથા શિલાલેખ આ ક્ષેત્ર નવમી શતાબ્દીનું હોવાનું કહે છે. અલવર નગરની ઉત્તર-પૂર્વમાં ૫૫ કિ.મી. પર આ તિજારાક્ષેત્ર આવેલું છે. અહીંથી અલવર, જયપુર, શ્રી મહાવીરજી, ભરતપુર, મથુરા, રેવાડી, દિલ્હી, શ્રી ગંગાનગર, આગ્રા, હરિદ્વાર, મેરઠ, પદમપુરા, વિગેરે સ્થળોએ જવા માટે પાકી સડક છે. પ્રાચીન કાળથી આ વૈભવશાળી નગરી પ્રાકૃતિક સંપદાઓથી સમૃદ્ધ જૈન સમાજનું આકર્ષણ કેન્દ્ર બની રહેલ છે. કાળાનુક્રમે આ નગરીની ચડતી-પડતી થઈ છે. આ ક્ષેત્ર અલવર જીલ્લાથી શરૂ થઈ ગુડગાંવ સુધી ફેલાયેલું છે. મધ્ય કાળમાં મોગલ બાદશાહોએ આ વૈભવશાળી નગરીને તથા દેવ પ્રતિમાજીઓને ભૂમિગત કરેલ. અહીંથી પ્રગટ થયેલા ભગવાન શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુની પ્રતિમાએ ફરીને આ તીર્થને જૈન સમુદાયનું આકર્ષક તીર્થ બનાવ્યું છે. સને ૧૯૫૬માં તિજારા નગરપાલિકાએ રસ્તા પહોળા કરવા માટે ખોદકામ શરૂ કર્યું. ત્યારે ક્ષેત્રના પશ્ચિમ ભાગમાં એક ભૂમિગત તલધર દેખાયું. તેથી શ્રદ્ધાળુ લોકોએ ઉત્સાહપૂર્વક વિશેષ તેજીથી ખોદકામ શરૂ કર્યું. પરંતુ આશા ઠગારી નીવડી. ત્યારબાદ નગીનાવાળા ઝંબુરામ તથા મીશ્રીલાલજી અહીં આવ્યા. તેમને ખોકદામ કરવા માટે સ્વપ્ન આવ્યું. તો તે મુજબ ખોદકામ કરતા ત્રણ પ્રાચીન ખંડિત જૈન પ્રતિમાજીઓ તેમને મળી. તેના ઉપરના ઉત્કીર્ણ લેખો વાંચતા નક્કી થયું કે આ પ્રતિમાજીઓ ગુપ્ત કાળની છે. આથી બમણા ઉત્સાહથી ખોદકામ શરૂ થયું. તિજારા નિવાસી શ્રી બિહારીલાલ જૈનના ધર્મપત્ની દિવંગતાએ ત્રણ દિવસ સુધી અન્નજળનો ત્યાગ કર્યો. તો શ્રાવણ સુદ-૯ ની રાત્રે તેમને સ્વપ્ન આવ્યું કે આ જગ્યાએ જરૂર પ્રતિમાજી દેખાયેલા પડ્યા છે. તો રાત્રે જ તેઓ દિપક સાથે લઈને ત્યાં ગયા અને ત્યાં જઈને રેખાંકન કર્યું.

ત્યાં ખોદકામ કરતા તા. ૧૬-૮-૧૯૫૬ના રોજ સવારે ૧૧:૫૦ કલાકે આ મૂર્તિ નીકળી. તો શ્રદ્ધાળુ લોકોએ હર્ષવિભોર થઈને જયનાદ કર્યો. ધવલ પાષાણખંડ ઉપર પદ્માસન શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુ ભગવાનની આ પ્રતિમા કે જે ચન્દ્રમાના ચિન્હથી અંકિત છે. તેની ઊંચાઈ ૧૫ ઈંચ (૧૧ ફીટ) છે. આ પ્રતિમા વિક્રમ સંવત ૧૫૫૪ ની છે. તેના ઉપર ઉત્કીર્ણ લેખ છે. “સંવત ૧૫૫૪ વૈશાખ સુદ-૩ના રોજ શ્રી કાષ્ઠા સંઘે-પુષ્કરગણે.....ઈદમ શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુ પ્રતિષ્ઠાવિતમ્”

ત્યારબાદ તા. ૧૯-૨-૧૯૭૨ના રોજ આચાર્ય શ્રી નિર્મલસાગરજી મહારાજ સંઘ સહિત અહીં પધાર્યા હતા. તેમને પોતાના તપોબલના પ્રભાવથી આભાસ થયો કે મંદિર પરિસરની દક્ષિણ દિશામાં એક રૂમના દરવાજા નીચે એક બીજા પ્રતિમાજી પણ દબાયેલા પડ્યા છે. તેથી તેમના આદેશ અનુસાર અહીં ખોદકામ કરતા તા. ૨૯-૩-૧૯૭૨ના રોજ ઘોટકૃષ્ણવર્ણી ૯ ઈંચના પદ્માસન ચન્દ્ર ચિન્હ અંકિત ભગવાન શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુની એક બીજી મૂર્તિ પ્રત્યક્ષરૂપમાં પ્રાપ્ત થઈ. લોકોએ હાર્દિક સ્વાગત-અભિનંદન કર્યું. આ રીતે અહીં શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુની પ્રતિમા પ્રગટ થવાથી આ તિજારા નગરીના ભાગ્ય ફરીને ખૂલી ગયા. કુદરતી રીતે અહીંના લોકોની આર્થિક સ્થિતિમાં પણ સુધારો થયો. ગામનો વેપાર વધ્યો, જેને લોકોએ પ્રતિમાનો ચમત્કાર માન્યો. તેથી દેશ-વિદેશમાંથી લોકો અહીં આવવા લાગ્યા અને આ ક્ષેત્રમાં સદાયે પ્રજ્વલિત ધીની અખંડ જ્યોતિ તથા ભગવાન શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુ જે ભૂમિમાંથી પ્રગટ થયેલ તે ભૂમિની ચરણરજને ચમત્કારિક અને ઔષધિરૂપ માનવા લાગ્યા. જે સ્થળેથી ભગવાન પ્રગટ થયા હતા, તે સ્થળ સર્વાધિક પૂજનીય માનીને લોકો તેને મહત્વપૂર્ણ ગણવા લાગ્યા અને અહીં આરસની એક છત્રી સ્મારકરૂપે બનાવી. પ્રગટસ્થળ ઉપર પ્રભુના ચરણપાદૂકા અંકિત કર્યા છે. સાંજના સમયે અહીં જ્યારે આરતી થાય છે, ત્યારે અનેક દિપશીખાઓ પ્રગટાવીને સ્થાનિક નવયુવકોનું મંડળ દરરોજ ભક્તિ-નૃત્ય-સંગીત સાથે કાર્યક્રમ યોજે છે.

મંદિરના મુખ્ય દ્વાર પાસે પ્રવેશતા જ સફેદ આરસનો કલાત્મક માનસ્થંભ નિર્મિત કરેલો દેખાય છે અને તેની સામે જ ભવ્ય-કલાત્મક સૌના મનને મોહી લે તેવું શિખરબંધ ભવ્ય જિનમંદિર બાંધેલ છે. મંદિરની ચારે તરફ અનેક જાતની સગવડતાવાળી કુલ ૩૧૪ રૂમોવાળી ધર્મશાળા છે. તેમાં ૩ વી. આઈ. પી. બ્લોકસ, ૪૫ ડિલક્ષ બ્લોકસ, ૧૬ સેમી ડિલક્ષ બ્લોકસ, ૧૬ એટેચ્ડ બાથરૂમ-લેટ્રીનવાળા રૂમ અને બાકીના ૨૩૪ સાધારણ રૂમો છે, જે દરેક યાત્રીઓને માત્ર નામના ભાડાથી જ આપવામાં આવે છે. અહીં આખો દિવસ પાણી તથા વિજળીની સગવડતા છે. તેના માટે ૩૦,૦૦૦ ગેલનની ક્ષમતાવાળી પાણીની ટાંકી કરાવી છે. કોઈ વાર જરૂર પડે તો નગરવાસીઓને પણ આમાંથી પાણી આપવામાં આવે છે. તેમજ ઠંડા પાણી માટે અહીં ૧૭ વોટર કુલરો મૂકેલા છે. ઠંડીમાં ન્હાવા માટે ગરમ પાણીની વ્યવસ્થા પણ થાય છે. વિજળીની તકલીફ ન પડે તે માટે સંસ્થાએ ૫૦-૫૦ કિલોવોટના બે જનરેટર સેટ્સ મૂક્યા છે કે જેથી યાત્રિકોને માટે પંખા, કુલર, વોટર કુલર, વિગેરે બધી સગવડતા નિરંતર ચાલુ રહે.

સક્રેદ આરસનું આ વિશાળ દિગંબર જૈન મંદિર અનુપમ અને સૌન્દર્યથી ભરપુર છે. મંદિરની બહારની ભવ્યતા અને અંદરની ભવ્યતા દર્શનીય છે. આ મંદિરજના સભાગૃહમાં મોટા હોલમાં એક સાથે ૨૦૦૦ ભક્તગણ બેસી શકે તેવી સગવડતા છે. હોલની ચારે તરફની દિવાલો ઉપર રંગબેરંગી કાચથી અનેક તીર્થોના તથા મહાપુરુષોના જીવનપ્રસંગો દર્શાવેલા છે. મંદિરની મુખ્ય વેદી ઉપર ભૂગર્ભમાંથી પ્રાપ્ત થયેલા ભગવાન શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુની અતિશયયુક્ત મહિમામયી ભવ્ય પ્રતિમા બિરાજમાન કરેલી છે. તેમની ડાબી તરફ ભવ્ય વેદીમાં શ્રી મહાવીર પ્રભુની મનોજ પ્રતિમા તથા ૯ ઈયના કૃષ્ણવર્ણી ભગવાન શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુની પ્રતિમા બિરાજમાન છે કે જે તા. ૨૯-૩-૧૯૭૨ના રોજ ભૂગર્ભમાંથી પ્રાપ્ત થઈ હતી. જમણી તરફ ભગવાન શ્રી પાર્શ્વનાથજીની સર્પની ફેણવાળી વિશાળ સુંદર પ્રતિમા બિરાજમાન કરેલ છે.

આ સિવાય તિજારા નગરીમાં નગર-શહેરની વચ્ચે એક બીજી ભવ્ય જિનાલય છે. તેનો શિલાન્યાસ વિક્રમ સંવત ૧૮૯૫ જેઠ વદ-૧૩ના રોજ થયો હતો. આ મંદિરમાં બિરાજમાન કરેલ મૂર્તિઓ ઉપરનો ઉત્કીર્ણ લેખ પણ તેનો કાળ સંવત ૧૫૪૮ પ્રગટ કરે છે. દક્ષિણ દિશામાં વેદી ઉપર શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની મૂર્તિ અતિશય ચમત્કારી ગણવામાં આવે છે. તેના ઉપર નિર્મિત મિતિ સંવત ૧૧૩૫ની બતાવેલ છે. આ મૂર્તિ તિજારાના એક ભવનમાંથી લાવીને વિધિ-વિધાનપૂર્વક સ્થાપિત કરેલ છે. લોકોમાં એમ કહેવાય છે કે અહીંની બધી મૂર્તિઓ પહેલા મંદિરમાં સુશોભિત હતી. પરંતુ દેહરાનું મંદિર નષ્ટ થયું ત્યારે લોકો પ્રતિમાજીને પોતપોતાના ઘરમાં લઈ ગયા હતા અને આ નવું મંદિર ફરીને થયું, ત્યારે તેમની અહીં પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુ ભગવાન પ્રગટ થવાની તિથિ શ્રાવણ સુદ-૧૦ છે. દર વર્ષે આ દિવસે અહીં મોટો વાર્ષિક ઉત્સવ થાય છે. તેમજ ફાગણ સુદ-૭ ભગવાનનો મોક્ષકલ્યાણકનો દિવસ હોઈને અહીં દર વર્ષે આ દિવસે પણ વિશાળ રથયાત્રા નીકળે છે. ધાર્મિક - સામાજિક અનેક ઝાંકીઓ સાથે ગાતા અને વાજાંત્રો વગાડતા વિશાળ જનસમુહની રથયાત્રા નીકળે છે. બપોરે ભગવાનનો કળશાભિષેક કરીને પૂજન-મંડલવિધાન થાય છે. રાત્રે સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો, કવિ સંમેલન, નાટ્ય પ્રદર્શન, વિગેરેનું આયોજન થાય છે. તેમજ દર મહિને છેલ્લા રવિવારે યાત્રીઓ મોટો મેળો ભરે છે. આ તીર્થસ્થાનમાં એક વર્ષમાં લગભગ પાંચ થી સાત લાખ યાત્રિકો દર્શનાર્થે આવે છે.

બીજી આ ક્ષેત્ર તરફથી એક જૈન માધ્યમિક વિદ્યાલય પણ ચાલે છે. જેમાં લગભગ ૬૦૦ જેટલા છાત્રો ભણે છે. તેને માટે નવું ભવન બંધાવેલ છે, જેમાં બાર કક્ષાના બાર રૂમો, એક હોલ, ત્રણ પ્રયોગશાળા, એક પુસ્તકાલય, એક કાર્યાલય, વિગેરે છે. વિદ્યાલયમાં કુલ ચોવીસ અધ્યાપકો છે. તેમજ સંસ્થા તરફથી આયુર્વેદિક ઔષધાલય પણ ચાલે છે, જેમાં રોજના લગભગ ૯૦ જેટલા દર્દીઓ ઉપચાર માટે આવે છે. આ ઔષધાલયનો પ્રતિ વર્ષ રૂ. ૧૨ લાખનો ખર્ચ આવે છે. તે સિવાય ક્ષેત્ર તરફથી દર વર્ષે એક નેત્રચિકિત્સા શિબિર પણ થાય છે, જેમાં દર્દીઓને નિ:શુલ્ક ભોજન-દવા તથા ચશ્મા ક્ષેત્ર તરફથી આપવામાં આવે છે. તેમજ મેડિકલ અને સર્જકલ

કેમ્પનું આયોજન પણ અવાર-નવાર થાય છે. યાત્રીઓ માટે નિ:શુલ્ક ભોજનશાળા ચાલે છે, જેમાં રોજના ૪૦૦ જેટલા યાત્રીઓ ભોજન કરે છે.

આ રીતે તિજારા એક મહત્વપૂર્ણ અને અતિશયવાળુ તીર્થધામ છે. યાત્રીઓને અલવર તથા રેવાડી જવા માટે ૦૧૧-૦૧૧ કલાકે સવારથી સાંજ સુધી એસ. ટી. બસ સેવા મળી રહે છે અને અલવર-રેવાડીથી જયપુર-દિલ્હી-મથુરા વિગેરે સ્થળો પર જવા માટેની બસ મળે છે. તેમજ દિલ્હી-જયપુર તથા શ્રી મહાવીરજી જવા માટે અહીંથી સીધી બસસેવા પણ મળે છે. અહીંનો ફોન નં. ૦૧૪૬૯-૨૨૧૧૯ છે.

દરબાર તુમ્હારા મનહર હૈ,

પ્રભુ દર્શન કર હર્ષાયે હૈ, દરબાર તુમ્હારે આૈ હૈ ॥

ભક્તિ કરેંગે ચિત સે તુમ્હારી, તૃપ્તિ ભી હોગી યાહ હમારી ।

ભાવ રહે નિત ઉત્તમ એસે, ઘટ કે પટ મેં લાયે હૈ ॥

દરબાર તુમ્હારે આૈ હૈ ॥ ૧ ॥

જિસને ચિંતન કિયા તુમ્હારા, મિલા ઉસે સંતોષ સહારા ।

શરણે જો ભી આયે હૈ, નિજ આતમ કો લખ પાયે હૈ ॥

દરબાર તુમ્હારે આૈ હૈ ॥ ૨ ॥

વિનય યહી હૈ પ્રભુ હમારી, આતમ કી મહકે ફુલવારી ।

અનુગામી હો તુમ પદ પાવન “વૃદ્ધિ” ચરણ સિર નાયે હૈ ॥

દરબાર તુમ્હારે આૈ હૈ ॥ ૩ ॥

h